

ELS FASTS BARROCS
A TÀRREGA.
FUNERÀRIES PER LA
MORT DE FELIP III
(1621)

Per Ramon Miró i Baldrich

4

FONTS DE DADES

A la baixa Edat Mitjana teníem bàsicament dos tipus de dades que ens informaven de la celebració de cerimònies fastuoses a la vila de Tàrrega, els llibres de consells i els llibres d'albarans. Decisions del Consell de la paeria i despeses assumides formaven un panorama una mica eixut que només en algun cas especial podia enriquir-se amb una relació una mica més extensa dels fets, tot i que la funcionalitat no responia tant a fixar uns cerimonials com a un altre tipus d'interessos –en el cas considerat al nostre estudi anterior, recordar uns acords del vassallatge reial de la població amb el rei–.¹

Per als segles XVI i XVII tenim alguns llibres conservats que, si bé no es presenten exactament com a llibres verds, sí que en contenen una part equivalent, en descriure cerimonials de festes celebrades a Tàrrega en aquells anys. Es tracta sobretot de quatre llibres:

Llibre d'ordinacions i crides, 1433-1590.

Llibre de cerimònies, 1592-1661.

Llibre en lo qual estan continuades alguns actes y memòries de la vila de Tàrrega essent pahers los molt magnífichs senyors Pau Olivart, Montserrat Monfar, Antoni Mercer y Montserrat Lobera, del any MDCIII.

*Llibre de capitulacions, 1618-1666.*²

Tot i que el contingut dels quatre llibres és heterogeni, hi ha algunes relacions de festes i cerimonials, en una cronologia una mica barrejada entre ells; reordenat donaria l'equivalent a un *Llibre verd* o llibre de memòries i cerimonials de les principals celebracions. N'hem fet un índex de continguts al treball *L'espectacle a l'Urgell i a la Segarra durant els períodes medieval i modern* (Bellpuig, 1992) dipositat al Departament d'Ensenyament. Subdirecció General de Formació Permanent.

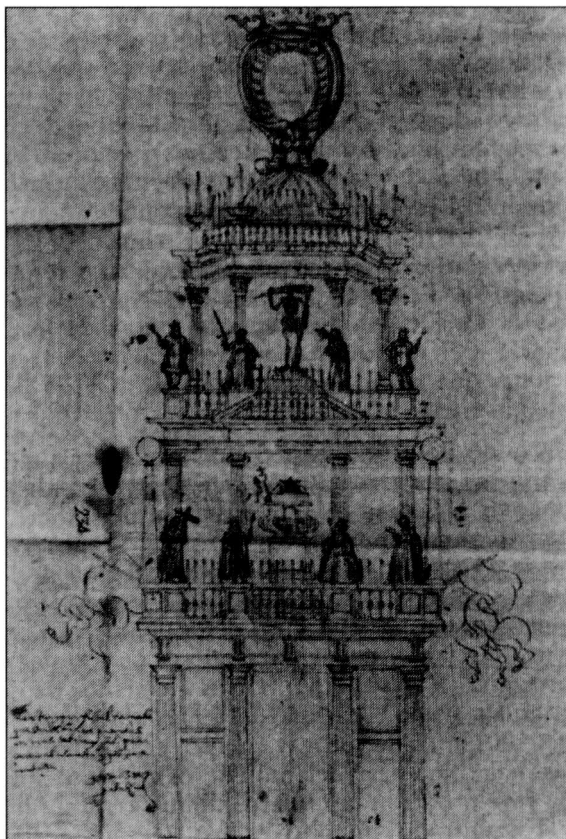
De bona part del contingut d'aquests quatre llibres en tragué còpia mossèn Lluís Sarret i Pons, com a materials de preparació per a la història de Tàrrega que no arribà a poder escriure. A l'arxiu targarí se'n conserva el manuscrit autògraf, *Tàrrega. Documents històrics*; alhora n'utilitzà parts per a alguns articles d'estudis històrics i d'altres de simple transcripció documental que anà publicant.³

FUNERÀRIES DE FELIP III

Tot i que a l'apartat següent considerarem dades d'altres funeràries reials de l'època barroca, centrem ara la descripció en el cas d'aquestes funeràries perquè, a notícia nostra, és l'única descripció de funeràries reials targarines que consta, a més a més de la relació, crides i altres dades que recollim a l'annex documental, d'un dibuix o esbós de com era el túmul construït.

En aquest cas tenim dades procedents dels tres tipus de fonts abans precisades. El relat de les funeràries, inclòs al *Llibre de capitulacions, 1618-1666*, fou transcrit també per mossèn Sarret,⁴ i utilitzat per Josep M. Segarra i Malla en descriure els fets a la seva *Història de Tàrrega*.⁵

L'autor del relat, el notari targarí Pere Llorens Rabassa, forma part del que en podríem dir l'oligarquia del Consell, i quan no el trobem de paer o de conseller, el trobem exercint de notari i escrivà del Consell,⁶ de mostassaf, etc., i de vegades en càrrec polític i administratiu alhora. Són obra seva

Esbós del túmul funerari dissenyat per Pedro Díaz de Palacios per la mort de Felip III (1621).
Arxiu Municipal de Màlaga (PÉREZ/QUINTANA, *Fiestas barrocas en Málaga...*, pàg. 93).

també una colla de relats d'altres festes barroques importants d'aquells anys, tot destacant el propi protagonisme en els actes relatats.

Passem ara als fets. El dimecres, trenta-u de març de 1621, moria Felip III, després d'haver-se acomiadat del seu fill primogènit, futur rei Felip IV, de tenir com a llibre de capçalera l'obra *Avisos para la muerte*, i d'envoltar-se de relíquies que en passades ocasions –creia– l'havien lliurat de la malaltia.⁷ Sobre les funeràries celebrades a Madrid es conserva el manuscrit de Juan Gómez de Mora, *Aparato del túmulo real que se edificó en el convento de S. Gerónimo de la villa de Madrid para celebrar las honras del ínclito y esclarecido Rey don Felipe III*. Madrid, 1621 (Biblioteca del Palacio Real).⁸

La lletra enviada pel nou rei, Felip IV, a totes les poblacions reials degué ser força similar, i desencadenà les disposicions de dol i els preparatius de les funeràries reials.⁹ A Barcelona no consta el relat d'aquestes funeràries al *Llibre de les solemnitats de Barcelona*;¹⁰ a les rúbriques de Bruniquer se'n dona la següent notícia.

"A 3, de Juliol 1621, en Registre de Cartas Reals fol. 153, lo Rey scriu a la Ciutat, de la mort de son Pare, y ques fassan las Obsequias, y dols, y que lo Duc de Alcalá continue la Locthinencia, com continuá, y a 15, de dit jura, com es de veurer en lo mateix Registre fol. 159, y en lo Consell de cent celebrat a 10, de dit mes, se deliberá fer la funeraria, y dols per la mort de dit Rey que ere Felip 3, a 16, del mateix carta a Sa Magt. donantli lo pesame de la mort de son Pare es en Registre de Cartas comunas fol. 47, y a 6 de Maig 1621, en Registre de Cridas fol. 187, son las Cridas de las obsequias, y funerarias per la mort de dit Sor. Rey."¹¹

Quant a obres impreses en ocasió de les funeràries, al catàleg Bonsoms només consta la impressió del sermó:

Sermon primero que predico el P. Francisco Serrano en las honras que se hizieron por el ... Rey Don Felipe ... en ... Barcelona ... a 7 de Mayo 1621. Esteban Liberós. Barcelona, 1621.¹²

Potser una certa fredor en la celebració de les funeràries a Barcelona seria deguda al fet que el nou rey, amb l'excusa que no li era possible encara d'anar a Barcelona a jurar els furs com era de consuetud, confirmava en el seu càrrec el virrei i iniciava una política de dilacions i de transgressions dels furs que portaria a la guerra de Separació.¹³

La celebració de les funeràries a Cervera fou recollida al *Llibre verd del racional*; per la proximitat d'ambdues viles reials –Cervera i Tàrraga– i pel possible model cerverí, ens serà útil considerar aquest relat, tot i que sembla que no fou escrit contemporàniament als fets, sinó per una mà (el cronista Josep Corts?) que es dedicà a anar omplint els buits del llibre amb fets adients, la descripció dels quals treia probablement de la consulta de les disposicions del Consell (llibres de consells) i del text de les crides.¹⁴ S'ha conservat també la nota d'algunes despeses de les funeràries als comptes del racional.¹⁵

Tornant a la celebració targarina, seguirem el procés tot aplicant-hi l'esquema que ja donarem al treball anterior per a la realització de les funeràries.

La lletra reial d'avís de la mort de Felip III és rebuda el dia vint-i-cinc d'abril, juntament amb una altra lletra del virrei, el duc d'Alcalà –encarregat de difondre la notícia al Principat–.

S'inicia així la fase de preparatius (A.a):

Reunió de consell *de promenia*, l'endemà mateix, dia vint-i-sis. Llegides les cartes i assabentats de la mort del rei, determinen posar tres portaleres de dol a la paeria;¹⁶ avisar veguer i batlle; avisar els campaners perquè durant tres dies seguits toquin a morts, tres vegades cada dia (A.b); que els paers romanguin, amb llobes i caperons de dol, a la paeria tots tres dies, i convocar consell general.

Consell *general* l'endemà, dia vint-i-set. El notari-escrivà de la paeria (Pere Llorens Rabassa, el mateix autor del relat posterior de les funeràries) fa la lectura de les dues cartes rebudes, les quals són transcrites a l'acta del consell. El consell general determina que el síndic, endolat, vagi a avisar els monestirs perquè toquin també les campanes a morts; i elegeix la promenia que ha d'organitzar les funeràries (els quatre paers i tretze persones més, entre consellers i prohoms).

Consell de *la promenia elegida*, el dia següent, vint-i-vuit d'abril. Determinen el dia (vint de maig)¹⁷ i la manera en què es faran les funeràries. I distribueixen les feines, a fer i a revisar, per a preparar-ne la celebració (A.c).

Fins a la celebració de les obsèques o funeràries, els paers estaran obligats a dur lloba i caperó de dol pels carrers, a sortir el menys possible i a no anar a oir missa major els diumenges, sinó misses baixes.¹⁸ L'únic dia que podran treure's el dol en aquest període és el dia de la festa de les Santes Espines (esdevinguda festa principal de la vila en aquests temps, per davant ja de Nostra Senyora d'Agost), en què podran assistir a l'ofici i a la processó sense portar dol.¹⁹

Dues crides foren fetes la vigília de les funeràries, una de general, a tots els cristians, homes i dones, de la població, perquè l'endemà dijous, vint-i-set de maig, observessin festa com els diumenges fins haver-se acabat l'ofici, i fossin a l'església major per participar a les funeràries.

La segona, feta al toc d'oració, a les vuit del vespre, anava adreçada a totes les confraries de la vila, perquè confreres i confrasses fossin, l'endemà, a l'església de Sant Antoni, per acompanyar la processó de dol fins a l'església major.

Ambdues crides, la segona amb molt més cerimonial que la primera, segons consta als textos, foren fetes a so de trompeta, als tres llocs de consuetud de la vila, la plaça de Sant Antoni, la plaça Major i la plaça del Pou.²⁰

El mateix dia, els dos grups encarregats de fer les "ampres" o empires (a homes i a dones de la vila) van recórrer la població per fer-les. Després de dinar, es reuní a la paeria el grup que havia de fer l'empara als homes –quatre representants de la comunitat eclesiàstica i sis del Consell–, i, tots vestits de dol, sortiren a fer-la. Acabaren cap a les cinc de la tarda, i a la paeria els donaren una col·lació "de dragea y canyellons ab molt bon vi blanch". Alhora, a la una de la tarda, es reuniren a l'església major els dos acompanyants –representants del Consell– més sis de les vuit dones elegides, tots endolats, i anaren a fer l'empara a les "senyores y dones".

Crides i empires vénen a representar dos tipus de requesta, pública i general –o corporativa, a les confraries, en un dels casos– a les crides, i privada i particular o individual a les empires. Normalment, per casos anteriors comprovables a Cervera, trobem que les empires no eren fetes a tot-hom, sinó tan sols a persones principals i benestants de la vila. Fet que explicaria el diferent procediment (empara/crida). Aquí, en canvi, sembla que l'empara també fou adreçada a tots els habitants de Tàrraga –almenys aquesta és la primera impressió que en surt de la lectura de la relació–.²¹

Aquella nit, a toc d'oració, feren *absolta general* a l'església major (B.a).²²

Arribats al dia escollit, el vint-i-set de maig, es fa la celebració de les funeràries (B):

A les vuit del matí, els paers, veguer, batlle, prohoms i oficials del Consell es reuneixen a la paeria, i d'allí, en ordre processional estricte ben detallat a l'inici, van, pel carrer de la Cendra, fins a l'església de Sant Antoni, on ja troben el clergat secular i regular, i les senyores emparades, que s'integren al seguici (B.a). No hi ha cap referència a la celebració de les absoltes.

Reprenen la marxa, pel carrer Major, fins a l'església major (B.b). No hi ha cap referència a portar el monument (o taüt), la qual cosa explicaria també que a l'església de Sant Antoni no se celebressin abans les absoltes.

Arribats a l'església, suposem que el monument –més o menys simbòlic– es trobava ja al túmul o capella ardent. Allí és fet solemne *ofici*. I el *sermó* és predicat per fra Marc Antoni de Guimerà, del monestir de Poblet (B.c).

Segueix l'*oferta general* de candela i diner.²³ Si als seguicis anteriors (B.a i B.b), el paer en cap era escortat per veguer i batlle, ara són el veguer i el batlle els qui encapçalen l'oferta, després que l'hagi feta el clergat secular i el regular; segueixen els quatre paers, síndic i notari de la vila, prohoms que havien escortat els altres tres paers, homes i dones –emparats– (B.d). Són fetes tres absoltes generals al final, a l'entorn del túmul reial, amb el protagonisme dels paers, síndic i notari, que van a besar la mà "als senyors religiosos". El seguici principal (B.b) és refet en el mateix ordre, i tornen a l'església de Sant Antoni, on, restant tots drets, els baciners donen les gràcies als acompanyants. Tornà "lo dol" pel carrer Major fins a la paeria, on es desvestiren i cada un anà cap a casa seva a dinar.

Res no és dit sobre altres misses o aniversaris en memòria del rei (C.a i C.b).

LES DESPESES PER LES FUNERÀRIES

Comptant les despeses que hem pogut controlar com a destinades a les funeràries, el Consell va gastar unes cent cinquanta-vuit lliures dels diners municipals. Probablement, doncs, la despesa total quedà per poc menys de dues-centes lliures.²⁴

Un terç de les despeses controlades es gastà en la roba per als vestits de dol per als paers, síndic, escrivà i notari, i verguers. Tot i que consta que només als verguers els és pagada la feina del sastre (dues lliures), hom veu clar que la gran despesa en roba fina de dol (baieta de Barcelona i contrai de vint-i-dosè) és per als primers, en una quantitat diferent entre paers (4 canes de baieta i mitja cana de contrai per a cada un) i oficials principals (20 pams de baieta cada un).²⁵ La roba de dol per als verguers, simples servidors però que cal que vagin endolats i divisats, és de divuitè, la mateixa usada per a les tres portaleres de dol de la paeria.

L'altre terç és gastat en cera per a atxes de diferents tamanys, ciris i candeles, una colla directament per a la capella ardent i altres per als paers, prohoms i, les candeles, per als homes i les dones emparats, per a l'oferta.

La capella ardent és contruïda per dos fusters targarins, els mestres Jeroni Roca –que és qui fa la traça o esbós– i Bernat Sunyer, amb els manobres o aprenents propis, per vuit lliures i mitja. La nota de despesa precisa que aquests diners van destinats íntegrament a la feina feta. Els materials bàsics, fusta i paper, són posats per la paeria; la fusta probablement prové d'un estoc propi de posts, taulons i fulles que poden reutilitzar, mentre que el paper, d'estrassa, és comprat a dos botiguers de la vila, Agustí Rabassa i Francesc Colom.²⁶

Complementen la feina de fer la capella ardent el pintor Pere Antoni Guerau i el sastre Joan Moià, ambdós de Tàrraga. El primer cobra cinc lliures per cent armes reials pintades sobre paper, cinquanta en full gran i cinquanta de petites, per a atxes i altres llocs de decoració de la capella ardent. El segon cobra dues lliures per treballs fets a la capella ardent.²⁷

Per la traça del dibuix, tot i que mostra una forma plana, sense perspectiva, podem comprovar que a la capella ardent hi ha dos cossos:

a) una base quadrada disposada en forma d'arc, sota el qual el troba una peanya, probablement recoberta amb roba negra. Sobre la peanya hi ha un coixí, amb la corona i el ceptre.²⁸

b) un acabament piramidal separat del cos anterior per uns petits pilars verticals i conclòs amb una altra corona reial al cim. La forma piramidal es troba tallada horitzontalment a sis nivells diferents, amb una colla de ciris encesos disposats a cada nivell.²⁹

Tots els laterals del monument funerari presenten també ciris encesos i fins i tot la corona de l'extrem superior es veu completada per un ciri.

El fet que no hi intervingués cap escultor seria decisiu en l'absència d'escultures, les quals trobem sovint als túmuls funeraris fets en urbs més importants, en què són els escultors els encarregats de dissenyar-los, tenint els fusters sota la seva direcció.³⁰

Ni religiosos regulars, ni seculars, perceben cap pagament per participar als actes de les funeràries. Tan sols el frare sermonador, vingut del monestir de Poblet, cobrarà dues lliures pel sermó.

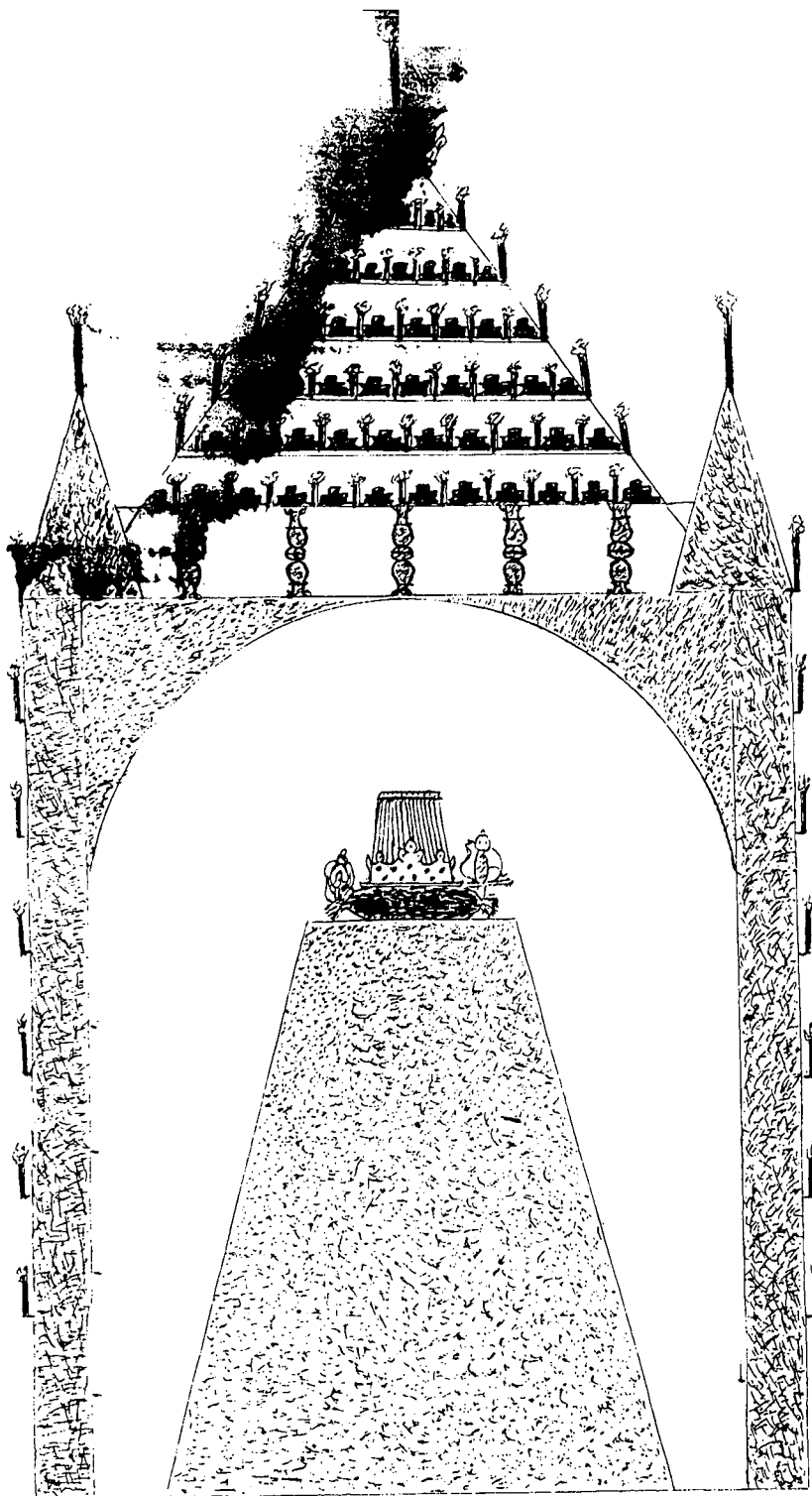
ELEMENTS BARROCS A LES FUNERÀRIES

Amb tot el que hem anat veient, apreciem ja una certa diferència qualitativa entre les funeràries celebrades a poblacions com Cervera o Tàrraga i funeràries celebrades a les grans urbs, on hi haurà una major tensió i un repartiment més ampli de papers entre representants del rei, de l'Església i del Consell. Els cerimonials i llur desenrotllament no difereixen gaire, però, en la seqüència d'actes ni en les manifestacions; la diferència bàsica es troba en llur complexitat.

El dol (negre) i la llum (flames dels ciris i de les atxes) juguen un paper important a l'interior de l'església, durant les funeràries, tot simbolitzant, la capella ardent, el triomf de l'esperit reial sobre la mort.

El disseny de la capella ardent va prenent importància com a art efímer.³¹ Al cas targarí estudiat, se n'ha conservat la traça, però encara se n'encarreguen fusters, pintors i sastres; gradualment hi aniran prenent part els artistes.³² A Cervera trobem un art efímer molt elaborat durant el segle XVIII; en diversos casos ho podem suposar per la descripció que se'n fa a les relacions, però per a les funeràries de Felip V s'ha conservat un magnífic gravat, imprès juntament amb la relació, que reproduïx el túmul.³³ L'obra fou dissenyada en aquest cas per l'arquitecte Pere Costa.

Un altre element, típic del Barroc, serà l'afegiment d'epitafis, emblemes, jeroglífics, etc., a les cortines de dol que tapen les parets laterals de l'església o al propi túmul funerari. A les funeràries de Felip III trobem un epitafi en castellà escrit pel notari targarí Lluís Rabassa, el mateix que participà anteriorment, el 1618, a l'à sortija de Carnestoltes,³⁴ i, el 1619, a l'estaferm de l'oligarquia –sen-

Aquesta pira arden
 representa la memoria
 o seguit honra & l'ou
 de la pira molt pudent

yorial però no noble– targarina,³⁵ el dilluns de les festes de la Immaculada Concepció. L'ús del castellà i del llatí hi és dominant, com passa també en tantes celebracions ceriverines dels segles XVII i XVIII, fet constatable a les relacions impreses que se'n conserven. Recullen una altra pràctica habitual a les grans urbs.

Essent manifestacions espectaculars però efímeres, hi ha una tendència creixent a fer-ne relacions que en conservin la memòria. En el cas d'urbs importants o amb impremta, el relat és imprès i distribuït; en el cas d'altres poblacions sense impremta ni recursos massa sobrants, el relat és inclòs als llibres de cerimonial. En un i altre cas no és estrany que hi figuri l'autoria. L'existència del relat ens porta, doncs, a una altra característica bàsica dels cerimonials barrocs, la funció propagandística.

Hom ha destacat amb prou insistència aquest aspecte: a la societat de l'Antic Règim que viu el procés de conformació de l'estat absolutista, els cerimonials d'entrades reials, de funeràries i d'altres celebracions reials tenen com a centre la imatge del rei,³⁶ que així és potenciada i, fins i tot, divinitzada.³⁷ Sense que deixi de ser cert aquest aspecte, cal veure quina és la raó de fons d'aquesta creixent servitud formal o simbòlica quan, en realitat, l'organització d'aquestes festes i les despeses pecuniàries corren a càrrec d'una corporació determinada que, en el nostre cas, és el Consell municipal.

Tant al cas de Tàrrrega com al de Cervera, essent ambdues poblacions reials, la potència creixent del poder reial és acceptada perquè, alhora, repercuteix en la potenciació del poder oligàrquic local, enquistat al Consell municipal, on ocupen càrrecs sovint en encadenament (paers, consellers o prohoms, oficis qualificats –síndic, notari-escrivà, mostassaf, advocat de la vila, etc.–). Dues característiques semblen confirmar aquesta mena de Feedback positiu –a major poder del rei, allunyat i simbòlic, major poder de l'oligarquia municipal–:

a) quant a les despeses per als cerimonials reials, una part considerable d'aquestes va destinada a equipaments sumptuaris de paers i oficis del Consell.

b) a nivell de protocol del cerimonial, els paers, consellers i prohoms –alguns més aviat accidentalment, però una bona colla com a components de la que hem anomenat "oligarquia local"³⁸ apareixen als llocs principals i, com a súbdits modèlics, assumeixen la delegació de poder i potència reial sobre el propi entorn.³⁹

Els autèntics silenciats als relats de Pere Llorens Rabassa –i aquesta característica serà comuna a Tàrrrega i a Cervera durant els segles XVII i XVIII– són les confraries, gremials i culturals, que són invitades i/o obligades a participar als cerimonials, però després és deliberadament oblidada llur presència. Això no és obstacle, però, perquè hom pensi, fins i tot, en donar-los un major protagonisme a l'hora d'assumir les despeses.⁴⁰

La conformació paral·lela i complementària de l'élite i de la massa és un fenomen social força concomitant, o potser qualitativament inherent, a l'anomenada cultura barroca.⁴¹

ANNEX DOCUMENTAL

1

1621

Tàrrrega, abril, 26.

Consell de promenia per la rebuda de la notícia de la mort de Felip III.

AHCT, FM, *Llibre de consells, 1613-1626*, ff. 204v-205r.

(al marge:) Promenia per a desclourer les cartes de la mort del Rey nostre senyor.

A la qual promenia axí ajustada fonch proposat per los senyors de pahés com ahir diumenge, dia de Sant March evangeliste, que comptàvem als 25 del mes de abril any corrent de 1621, an rebudes dos cartes, la una de la magestat cathòlica del rey don Feliph, tercer de aquest nom, y altra del ex-

cel.lentíssim duch de Alcalà, lochtinent y capità general del present prin-/ cipat de Cattalunya, comptats de Rosselló y Cerdanya, aserca de la mort del rey don Faliph, segon de aquest nom,* llur pare. Les quals foren descloses ab lo honor y reverència se devie y ab la forma deguda si a la promenia aparrà.

À's determinat aserca del proposat que les cartes, axí del rey nostre senyor com encara del senyor virrey, duch de Alcalà, sien ubertes y legides a la present promenia. Les quals encontinent foren ubertes y llegides a dita promenia. Y aquelles huïdes, se determinà sanament que encontinent sien tancades les portes y finestres de les casses de la paheria posant portaleres de dol en aquelles, ço en la porta principal en la portella una, a la porta del cab de la scala qui entre a la sala del consell altra, y altra a la porta del corredor, en senyal de la dita mort de tant alt rey y senyor nostre. Enviant a cercar al veguer y batlle per fer-los a saber lo succés de dita mort per a què axí ses persones com bastons sien vestits de dol segons lo ús que ells tenen; ço és, a llurs costes. Y que axí matex se envien a cercar los campaners Joan Moragues y Vicens Blascho per a què toquen les campanes conforme és de costum a morts. Repicant primer mig quart la campana de les ores, y de après fassen los tochs, ço és, un toch de matí, altre a mig dia y altre al vespre. Y açò per tres dies contínuos. Y que los dits senyors de pahers tots los tres dies estiguen tancats dins les cases de la paheria ab ses llobes negres y caperons fins a que lo concell general, lo qual manaren los senyors de pahers tenir en lo dia de demà, haja deslliberat lo fahedor de gramalles de dol y les funeràries de dit rey y senyor nostre com se auran de fer, ab los apuntaments y capítols necessaris de la ordenansa se aurà de tenir en les funeràries y capella ardent de dit rey y senyor nostre.

2

1621

Tàrrega, abril, 27.

Consell general sobre les funeràries per la mort de Felip III.

AHCT, FM, *Llibre de consells, 1613-1626*, ff. 205v-207v.

Al qual consell així ajustat fonch proposat per los senyors de pahers com en lo die de ahir, que contàvem a vint-y-sis del corrent mes, ajuntaren una honrosa promenia fent-los a saber las cartas de la mort del Rey nostre senyor y de sa excel·lència aserca si desclourien aquelles o no, a la qual preposició:

Fonch determenat aserca del preposat per dits senyors pahers que attès la promenia deslliberà se descloguessen dites cartes y fossen llegides a dita promenia, que aquella sia conservada per aquest il·lustre y savi consell general, y així ho tenen per accepte.

Ab altra cap dits senyors pahers manaren a Pere Llorens Rabassa, notari y scrivà ordinari de la paheria, que dites / cartes fossen llegides al il·lustre y savi concell per a què se deslliberàs lo fahedor, les quals llegides y per dit concell a ple ohidas, ans de totes coses ni fer altre deslliberatió, manaren dites cartes fossen junctades de mot a mot en lo present libre de concells del modo y forma següent:

Carta de la magestad del rey nostre senyor, Phelip tercer sobra la mort de dit pare.

El Rey.

Amados y fieles nuestros, miércoles a .xxxí. del mes passado fue Dios servido de llervar-se para ssi al Rey mi señor y padre que haja gloria haviendo recibido todos los sacramentos de la isglésia con su acostumbrada devoción; y su fin ha sido tan cathólico y exemplar como su vida, y mi sentimiento como la pérdida de tal padre y señor, que las obligaciones naturales de hijo las acracentó con muchos beneficios. Doyos cuenta d.este successo para que lo sepays como es justo, y agais en essa villa la demonstratió pública de lutos y honrras tanto mayor que en semejantes casos se ha acos-

tumbrado, quanto la ocasión presente lo es de todas, pidiendo a Nuestro Señor su descanso eterno y que mis acciones las enderece a su santo servicio y al bien universal de mis reynos y vassallos, y particularmente de esos mis principados y condados que yo tanto amo y estimo, y entre tanto que no ordeno otra cosa y me desembaraço de algunas que es necesario asentar en estos reynos antes de ir a estos mis principados y condados. He mandado al duque de Alcalà / que en mi nombre continúe el exercicio de mi lugarteniente y capitan general, y lo mismo los demás ministros y oficiales en sus officios como lo asian hasta aquí. Encargo y mando.s que les asistays y ajudais en todo lo que fuere necesario como lo havey acostumbrado siempre, para que tanto mayor puedan cumplir con sus obligaciones, que yo procuraré desocuparme con la mayor brevedad que fuere possible para visitar esos mis principado y condados por el amor que como rey y señor natural os tengo. Y jurar juntamente vuestras leyes y constituciones, las quales mando a mis ministros os guarden, pues es justo. Y daros como lo dezís satisfación en todo lo que fuere de beneficio y acresentamiento d'esa provincia como lo merece vuestra innata fidelidad. Datt. en Madrid a.iii. de abril MDCXXI.

Yo el Rey.

V[idi]t Roig, vicecancelarius ut comes thesorarius, ut Pérez Manriques, Rs. Ut don Francisco de Castellví, Rs.

V[idi]t Don Salvator Fontanet, Rs. Ut Vilar, Rs.

Hieronimus Villanueva, prott.

Carta del señor Vireys.

Sobrescrits.

Als amats y fels de la real magestad, pahers, Concell y hòmens bons de la vila de Tàrraga.

Lo duch de Alcalà,

lochtinent y capità general.

Amats y faels de la real magestad, ab ésta va una carta / del rey nostre senyor en què segons veureu, dóna avís del trist succés de la mort del sereníssim rey don Phelip, son pare y senyor que està en glòria. Encarregant molt se fasse la demostració pública de dols y honrres tant major quant en semblants coses se és acostumat. À'ns també enviat lo real privilegi de son lloctinent general en est Principat y Comtats per a què en son real nom com a rey y senyor natural que és de dita província, continuem lo govern en ella. Y una real provisió ab què és servit manar que tots los ministres de justícia y oficials reals fassen lo mateix en lo tocant a sos officis.

Y així lo dia present havem jurat en esta ciutat, en la forma acostumada. De qual ha peragut donar-vos avís y junctament encarregar y manar-vos que als dits oficials y ministres de sa magestad asistiau y ajudeu en tot lo que convinga y sie menester.

Podeu estar segurs que en lo que se offerirà, del benefici y augment de aqueixa vila, sa magestad vos farà la mercè que vostra innata fidelitat mereix. Datts. en Barcelona, al .v. de abril MDCXXI.

Duque de Alcalá.

V[idi]t Decalba et de Vallca. regens.

Michael Pérez.

In lo L. xxv, folio CCXXXVIII.

(al marge:) Mort de rey.

Las quals cartes buidades en lo present libre de concells per los senyors pahers, foren manades posar los originals de aquelles en la caixa dels privilegis per a què, en tot temps sien menester, se tròpia la veritat d'ellas.

Las quals coses totes y sengles fetes en lo il·lustre y savi concell, ha deslliberat que los senyors de pahers ab la honrosa promenia debaix nomenadora, ara de present tinga poder de deslliberar tot lo

que convindrà fer per les funeràries / del rey don Felip, segon de aquest nom, Rey y senyor nostre. Y així dels dols, capella ardent, cera, ampres com altres, ço és, ab dependents y amergents de aquelles, gastant dels béns de la universitat tot lo que deslliberarà dita promenia o la major part de ella. Y faltant pròmens de dita promenia nomenadora, dits senyors pahers ne puguen surrogar y aplicar altres per dit effecte; així que tot lo que serà deslliberat per dita promenia, lo present concell o tindrà per molt accepta y agradable. Y que lo syndich ordinari, mossèn Corchó, vage endolat per part d'esta universitat a notificar la mort de la real Magestad a tots los monastirs per a què quant sentiran tocar las campanas, en la isglésia major, de morts, fassen ells lo mateix pregant a Déu nostre senyor per la ànima de nostre Rey y senyor.

(...)

Los proms han de disidir y ordenar totes les coses de les funeràries del Rey nostre senyor, en vigor y força del Concell demunt dit, són los següents:

Primo los senyors quatre pahers	Rafel Riera
Miquel de Montserrat	Pere Feliu
Hierònim de Averó	Pere Onofre Monfar
Christòfol Ponces	Pere Monfar, candaler
micer Miquel Calbet	Gabriel Trullols
Francesch Joan Vilaformiu	Pere Bellich
Joan Maya	

Pere Lorens Rabassa.

3

1621

Tàrrega, abril, 28.

Consell de la promenia elegida, sobre la manera de fer les funeràries.

AHCT, FM, *Llibre de consells, 1613-1626*, ff. 208r-209r.

(al marge:) L'ordre se faran les funeràries del Rey, nostre senyor.

À's determenat segons lo proposat que dijous que contarem als 20 de maig primer vinent se fassen les funeràries de la real Magestad, convocant-se los senyors de pahers y pròmens en la isglésia de Sant Antoni, de hont an d'eixir tots andolats per anar a la isglésia major de la present vila, a hont se selebraran dites funeràries ab solempne sermó; y allí serà la capella ardent. Ab porrogatió que si aqueix die no pot ser, que los senyors pahers y pròmens tinguen facultat de porrogar-ho per altre dia a ells ben vist.

(al marge:) Cera de capella ardent.

Ab altre cap, que mossèn Pere Monfar, candaler, y mossèn Gabriel Trullols tingan càrrech de fer la sera de les aches de la capella ardent y tota altra cera per dita capella serà menester./

Que mossèn Francesc Joan Vilaformiu y mestre Joan Meyà, ab lo fuster los appareixerà millor per fer la trassa y fàbrica de la capella ardent, o fassen, dexant-los-ho a llur cognició.

Que mossèn Pere Onofre Monfar y mossèn Pere Bellich fassen fer les armes y scuts de la Magestad real seran menester per dita capella ardent.

Que lo senyor Miquel de Montserrat, lo senyor Hierònim de Averó, micer Miquel Calbet, mossèn Rafel Meià, mossèn Christòfol Ponces y mossèn Pere Feliu fassen la ampra als poblats de la present vila per al die se celebraran les obsèques de la real Magestad.

Que mossèn Pere Feliu y mossèn Francesc Guardiola sien acompanyadós de las senyoras faran dita ampra, que són les següents:

Dona Eleonor de Aragó y Bellver   la senyora Olivarda

la senyora Thomassa
la senyora Dionisa

la senyora Farrera
la senyora Ponces.

En lo cap del dol de haver de vestir als senyors pahers, syndich ordinari, notari, verguers, que sie donat a cada senyor paher 4 canes veyeta de Barcelona molt bona y mija cana de contray 22è per a cada paher. La vayeta per a fer-se aruelo* y sotana, lo contray per fer-se mànegues amples a les llobes, de contray, perquè vagen senyalats mentres durarà lo dol de la real Magestad. Y si no n'i ha prou, que cada paher o pague del seu com és avans.

A mossèn Matheu Corcó, syndich ordinari, li sie donat 20 palms de dita vayeta de Barcelona.

A Pere Lorens Rabassa, scrivà ordinari, altres 20 palms de dita vayeta.

Als verguers una cota y caperó a cada hu, de 18è, advertint que sempre no servissen o se'n morissen en lo entretant, dites cotes y caperons sien donats a la present universitat.

Que sien fetes tres portaleres del divuytè pendran per a vestir los vergués, y per al die de les obsèques que de dites portaleres sien vestits dits verguers./

Que los proms hauran de acompanyar cada hu l'orde de les funeràries als senyors de pahers procuren de sercar caperons de lli hon podran per resegar (?) de gastos a la vila.

4

1621

Tàrrega, maig, 27.

Funeràries per la mort de Felip III. Crides i relació.

AHCT, FM, *Llibre de capitulacions, A M, 1618-1666*, ff. 35v-39 r.

Crida de les confraries, de la celebratió de les obsèques celebradores en esta vila per la mort de la S[acra] C[atòlica] y R[eial] Magestat del Rey don Feliph, tercer de aquest nom, rey y senyor nostre.

(al marge:) funeràries del Rey.

Com a la alta y divina providentia de Déu nostre senyor tot poderós, creador de naturalesa humana, haje plagut aportar-se'n al seu sanct regne y a ssi la ànima de la S[acra], C[atòlica] y R[eial] Magestat don Faliph de Àustria, tercer de aquest nom, rey y senyor nostre, rey de Castella y de Aragó, de León, de les dos Scicílies, de Hierusalem, de Portugal, de Ungria, de Dalmatia, de Croatia, de Navarra, de Granada, de Toledo, de Valentia, de Galitia, de Mallorques, de Civilla, de Çardenya, de Còrdova, de Còrsega, de Múrsia, de Jahén, dels Algarbes, de Algezira, de Gibraltar, de les isles de Canària, de les Índies orientals y occidentals, de les isles y terra ferma, del mar oceàno, arxiduch de Àustria, duch de Borgonya, Brabantia, Milà, Atenes y Neopàtria, compte de Abspurch, Flandes, Terol, Barcelona, Rosselló y Cerdanya, marquès de Oristan y compte de Gossea. Lo qual en dia de *dimarts* (ratllat) dimecres que comptàvem als als (sic) trenta y hu y darrer del mes de març proppassat, morí après de haver rebuts tots los sacraments de la sancta Iglésia cathòlica ab la major devotió y exemple quals sempre donà en sa cathòlica vida com a cathòlic y fidelíssim christià.

Axí que confreres y confrereses de Déu y de la Verge Maria, de mossènyer Sanct Miquel; confraria dels venerables preveres; confreres y confrereses de Déu y de la Verge Maria de la Speransa confreres; confreres y confrereses de Déu y de la Verge Maria del Carme confreres; confreres y confrereses de Déu y de la Verge Maria, de mossènyer Sanct Francesch y Sanct Agostí confreres; confreres y confrereses de Déu y de la Verge Maria, de Nostra Senyora de la Mercè confreres; confreres y confrereses de Déu y de la Verge Maria, de les Santes Spines confreres; confreres y confrereses de Déu y de la Verge Maria del Roser confreres; confreres y confrereses de Déu y de la Verge Maria, de mossènyer Sanct Joseph y Sanct Aloy confreres; confreres y confrereses de Déu y de la Verge Maria,

de madona Sancta Anna confreres; confreres y confrereses de Déu y de la Verge Maria, del Sanct Sperit y de la Verge Maria del Remey confreres; confreres y confrereses de Déu y de la Verge Maria, de mossènyer Sanct Ramon de Penyafort confreres; confreres y confrereses de Déu y de la Verge Maria, de mossènyer Sanct Antoni confreres; confraria dels pobres de Jesucrist. Tots y totes ab aquella millor honor y reverentia poreu, demà, que serà dijous, quant sentireu les campanes, siau a la iglésia de mossènyer Sanct Antoni, hont se farà la congregatió de tots los poblats de la present vila, e partint de aquí ab molta devotió irem a la iglésia major y parrochial de dita vila per fer lo cos present y obsèques de la magestat de dit cathòlich y fidelíssim rey y senyor nostre, que és pasat de aquesta vida en l'altra. E pregarem en aquella a nostre Déu y senyor Jesucrist col·loque la ànima de dita S[acra], C[atòlica] y R[eial] Magestat en la glòria /celestial y eterna de paradís, y guanyareu los perdons acostumats y aureu part del bé que s'i farà y s'i dirà.

(marge:) Publicata.

Fonch publicada la present crida dimecres al toch de les orations, que comptàvem als .xxvi. del mes de maig any de la nativitat del Senyor MDCxxi, ab ço de trompetes, que eren dos, ab les veus piadoses y ronches, y de dos campanetes que aportaven dos hòmens a peu y endolats, per los tres lochs acostumats, com són en la plaça de Sanct Antoni una vegada, altra a la plaça Major y altra a la plaça del Pou. Y anave's a cavall los dos verguers Joan Batista Dos y Toni Joan Torres, trompetes, acompanyats del síndich ordinari, mossèn Mateu Corchó, y de Pere Lorens Rabassa, notari y scrivà ordinari de les casses del Concell. Tots a cavall, endolats ab sos caperons al cab, acompanyats de vuyt atxes enceses per vuyt hòmens vestits de dol ab sos caperons, a peu. Publicada per dit Joan Batista Dos, altre de dites trompetes, y legida per mi, dit Pere Lorens Rabassa, notari y scrivà predit, en los lochs predits al toch de les orations, com dit és.

Altra crida per rahó de les matexes funeràries per a què se fasse festa lo dia se faran fins sien dits los officis y sermó.

(marge:) Crida de Rey.

Ara hojats què us notiffiquen y fan a saber de part del molt reverent senyor Francesch Ferrer, en los drets licenciat, prevere y degà de la vila y deganat de Tàrrega, per lo molt il·lustre y reverendíssim senyor don Joan Alveró, bisbe de Solsona, y del Concell de sa magestat Thomàs Planes, balle de la vila y ballia de Tàrrega per la S[acra], C[atòlica] y R[eial] Magestat, lo doctor en drets micer Francesc Ferreró, mossèn Luís Carreres, mercader, mossèn Pere Roig, negociant, y Montserrat Farran, pagès, pahers de la present vila de Tàrrega et (?) pròmens de aquella matexa que com per a demà dijous, que comptarem als .xxvii. dies del corrent mes de maig, se fasen y celebren les obsèques de la S[acra], C[atòlica] y R[eial] Magestat del rey don Felip de Àustria, tercer de aquest nom, rey y senyor nostre, la ànima del qual nostre Déu y senyor tingue en la sua sancta glòria de paradís col·locada. Amonesten, diuhen y notiffiquen a tots los fahels christians poblats de la present vila que com ha fahels vassalls de sa magestat, axí hòmens com dones, infants con infantes, acistesquen a la iglésia major y parro[c]hial de Sancta Maria de la present vila a hont hoïran solemne ofici de morts y sermó, y predicarà lo reverent pare March Antoni de Guimerà, de la sagrada religió de Nostre Senyora de Poblet, orde del benaventurat sacnt Bernat, orde de cistells*. Per lo qual efecte manen, diuhen y notiffiquen que fins a que dits officis y sermó sien dits, fassen festa com lo matex diumenge, çots la pena de una lliura de cera blanca aplicadora, en cars de contrafactió, a la lluminària del sactíssim sacrament. Y axí tots los fahels christians com christianes, vassalls de sa Magestat y altres, ab sufragis pregarem a Déu nostre senyor per la / ànima de la dita S[acra] C[atòlica] y R[eial] Magestat, al qual mijançant los sufragis y orations vostres Nostre Senyor done la sua sancta glòria y perpètua morada de paradís. Y ultra de això y fer vostra obligatió com a fahels vassalls de sa Magestat, guanyareu los perdons acostumats, tenint part en lo bé que s'i farà y s'i dirà.

Micer Francesch Ferrer, prevere y degà de lla present villa.

Vt. Ferreró, paciarius in ordine primo.

Vt. Carreres.

Vt. Pere Roig.

Vt. Farran.

Fonch publicada la present crida dimecres que comptàvem als 26 dies del mes de maig, any de la nativitat del Senyor de 1621, ab ço de dos trompetes, en la plaça Major, de Sant Antoni y la plaça del Pou de la present vila, a peu tots, ab companyia del síndich ordinari damunt dits, y trompetes dal[t] en la altra crida anomenats. Publicada per Toni Joan Torres, altre dels verguers, y legida per mi, en Pere Lorens Rabassa, notari y scrivà ordinari de les cases del Concell, per los lochs acostumats com dit és.

Nota de les serimònies de la capella ardent de sa magestat.

(al marge:) Funeràries de Rey.

Dijous que comptam als vint-y-set dies del mes de maig any de la nativitat del Senyor mil sis-cents y vint-y-hu, se feren les obsèques de la S[acra], C[atòlica] y R[eial] Magestat del Rey don Pheliph de Àustria, tercer de aquest nom, rey y senyor nostre, en la iglésia major i parrochial de Sancta Maria de la present vila. Y comensant en lo nom de Déu Nostre Senyor, se fa nota com se rebé una carta ab son real sagel de la mort de dita S[acra], C[atòlica] y R[eial] Magestat, que morí als .xxxi. de març proppassat, ab altra de avís del senyor virrei, lesores lo duch de Alcalà, segons que dites cartes estan buydades en llibre de concells y los matexos originals de elles recondides en la caixa dels reals privilegis, en lo arxiu de dita vila, per memòria del sdevenidor; sobre les quals reals cartes per los senyors pahers, lo doctor micer Francesch Ferreró, mossèn Luís Carreres, mercader, mossèn Pere Roig, negociant, Montserrat Farran, fou convocat y congregat concell ab la acistencia de mossèn Thomàs Planes, batlle de dita vila de Tàrrega, çots lo chalendari de vint-y-set de abril proppassat, en virtut del qual se deslliberà que ab los dependents y demés gents fos comès a una il-lustre y sàvia promenia ja per dit il-lustre y savi Concell en lo dit concell anomenada. La qual promenia, après celebrada dins les cases de la paheria, als 28 de dit mes de abril, ordenà y deslliberà les coses / següents, les quals totes y sengles trobaran descrites y continuades en la dita promenia, en lo llibre de concells, a les quals se an deguda relatió y de après subseguides dites coses. Y en aver rebut y descloses dites cartes, los senyors de pahers ab lo síndich y notari, tres dies arreu acompanyats de alguns pròmens, tingueren lo dol ab ses llobes y caparons negres dins les cases de la paheria; per tres dies arreu y contínuos, manaren tocar les campanes de ravés y a morts per tres vegades cada dia, una de matí, altra a mig dia y altra a les oracions, en senyal de la mort de sa Magestat.

Y los senyors de pahers, com dit és, acistint a la paheria ab tres portaleres de dol, posaren una a la portella de les portes de la paheria, altra a la porta del cos de la scala, y altra a la porta del corredor done a la sala de la paheria; y fas advertència que per fer los tochs de sa Magestat cada vegada alsaren lo seny de les ores y ans de tocar a morts repicaven lo seny de les ores un quart en senyal dels tochs avien de fer. Y acabats los tres dies, los senyors de pahers, síndich y notari de la casa foren per lo cos de la universitat vestits de dol, fent-se capa llarga y çotanilla, y lo síndich y notari un arruelo a cada hu, tot de vayeta de Barcelona. Cada hu se pagà les mans dels sastres y arraguines, que per estar la vila tant obmesa no.s pogué fer més, que, a estar redona o sobrada, los agueren fets vestits de vint-i-quatrè molt bons, segons lo bon aliento del Concell y pròmens. Y axí anaren vestits, y les portaleres a les portes com tinch dit, fins lo dia de les obsèques, y anant donant perfectió a dites obsèques reals.

Aprés de haver fet lo damunt dit, procuraren los senyors de pahers enviar lo síndich, mossèn Mateu Corchó, ab companyia de mossèn Pere Lorens Rabassa, notari y scrivà ordinari del Concell,

per a fer una embaxada a la venerable communitat de preveres de la present vila, per notificar-los per al dia se avien de fer dites obsèquies de la real Magestat, y açò fou quatre dies abans, y axí matex al reverent rector, qui ere mossèn Pere Pau Martí, privatim, los quals respongueren que de molt bona gana tots farien sa obligatió en la iglésia y fora de ella, en honor de la real Magestat, sens interès ni stipendi ningú, com de fet ho feren ab molta puntualitat. Eren capitans lesores los reverents mossèn Antoni Vergonyós, mossèn Joan Torres y mossèn Pau Falchó, y lo dia abans no.s feren dites obsèquies, los fou fet altra embaxada supplicant-los fosen servits elegir quatre capellans per acompanyar los pròmens elegits per la vila per a fer anpra a tots los poblats volguessen acistir a les onres y capella ardent de sa magestat. Y axí respongueren que de molt bona gana ho farien, com de fet anomenaren per fer / dita ampra los reverents senyors micer Francesch Ferrer, degà, lo senyor Pere Pau Martí, rector, mossèn Joan Torres, capità, lo doctor en drets Salvador de Averó, los quals tots juncts lo matex dia en après dinar acistiren en les casses de la vila per fer acompanyament als sis pròmens elets per fer dita ampra, qui eren lo senyor Miquel de Montserrat, lo doctor en medecina Hierònym de Averó, lo doctor micer Miquel Calbet, lo doctor micer Hierònym Barberà, mossèn Rafael Riera, mossèn Mateu Corchó, lo barberà, en loch de mossèn Feliu, que ere acompanyador de les dames avien de anar per a ampra per la vila. Y axí tots convocats en dites cases de la vila, anaren a fer dita ampra de les funeràries; y tornats foren que eren prop les sinch ores de la tarda, los fou donada una collatió de dragea y canyellons ab molt bon vi blanc, agraïnt-los los senyors de pahers la mercè. Nota que los reverents ab çotana, manteu y barret de capellà, los pròmens ab ses capes llargues de dol y caperons a les spalles, anaven axí tots.

De après anaren mossèn Pere Feliu y mossèn Francesch Guardiola ab companyia de les senyores que dies abans foren anprades per fer ampra per la vila a les senyores y dones volguessen acistir a les onres de sa Magestat per al dijous que ere lo endemà après de la ampra. Les senyores anprades eren dona Eleonor de Aragó, la senyora Anna Martia Ferrera, la senyora Hierònima Olivarda, la senyora Thomàs, la senyora Mira, la senyora la senyora (sic) Garcia y, per absentia de dona Eleonor, anà la viuda Mira carrer major, les quals totes acudiren, faltant-ne dos que no y pogueren ser per lo que eren vuyt eletes. Y axí a la una ora passat migdia se congregaren en la yglésia major, a hont acudiren los dits mossèn Pere Feliu y mossèn Francesch Guardiola per acompanyar dites senyores, encara que totes eren viudes, ab ses capes de dol llargues y caperons llansats a les spalles, y axí anaren per la dita vila a fer dita ampra per a les dites obsèquies.

Y fet tot açò,* los senyors de pahers ab companyia del síndich ordinari y notari, los senyors de pahers ab llobes, barrets y caperons, lo síndich y notari ab ses capes de dol llargues y caperons, que aportaven tots en lo cab, anaren al toch de les orations acompanyats de molts pròmens a la yglésia major, a hont davant la trona y avie un túmolo baix en terra, de la alsària de aquells que solen posar a les novenes, ab sa pòrpora damunt ben adornat, ab deu atxes enceses en les brandoneres prop lo túmulo, y allí feren una ansolta general / ab la mà besada als senyors capellans y frares dels monestirs que foren anprats per lo síndich ordinari per fer aquella, com ja abans y lo dia feren la ampra als senyors de capellans per les funeràries, també foren anprats ells. Y fent dita ansolta general, se féu un toch de morts. Y tres dies abans no fesen dites funeràries, altra vegada cadaldia feren tres tochs del matex norte foren fets los primers dies que.s tingué lo dol en la paheria. Y acabada la ansolta general, los senyors pahers, síndich y notari, acompanyats dels dits proms, se'n tornaren a les cases de la paheria y allí se despullaren les llobes y caperons, y ab ses capes y barrets cada hu se'n anà a sa casa. Y lo matex dia ans de.questes coses fou feta una crida que tots los poblats fesen festa lo dia de les funeràries fins aquelles fosen fetes com en dita crida poran veurer, que és abans de esta memòria en lo present llibre. Y après de ésser feta aquesta, lo matex vespre a les vuyt ores de nits, lo síndich ordinari, mossèn Corchó, y de mi, Pere Lorens Rabassa, notari, Joan Batista Dos y Toni Joan Torres, verguers, tots a cavall y endolats ab los caperons en lo cab, y ab les trompetes endolades y sordes en

senyal de tristesa, ab quatre campanetes aportaven quatre hòmens de peu endolats sens caperons y ab vuyt atxes aportaven vuyt hòmens de peu endolats, férem la crida per los lochs acostumats de la present vila, la qual crida trobaran abans de esta memòria en lo present libre continuada. Y axí lo endemà de les funeràries, prosseguint les serimònies, los senyors de pahers se convocaren al punt de les vuyt ores de matí en les cases de la vila ab molt honorosos pròmens, acudint allí lo senyor veguer Matià Soler y lo senyor balle mossèn Thomàs Planes; y posant-se en orde de esta manera, que lo senyor paher primer aportave lo cab del dol ab una gramalla de vayeta de Barcelona que tenie dos canes de rosech, fent-li costat los dits senyors veguer y balle ab ses gramalles del matex y rosechs que se les avien fetes a costes del rey nostre senyor. Y de après subseqüitivamente, lo senyor paher segon, acompanyats y fent-li costats lo senyor Miquel de Montserrat y lo senyor doctor de Averó, ab ses capes llargues de dol y caperons en lo cab. Y de après lo senyor paer Roig del matex norte y rosech que lo primer y segon, fent-li costat micer Hierònym Barberà y micer Miquel Calbet. Y de après lo senyor paer quart de la matexa manera ab lo matex rosech, fent-li costat lo senyor carlà Teixidor y mossèn Rafel Riera. Tots los que feyen costats, com dit és, ab ses capes llargues de dol y caperons. Y de après lo síndich y notari, tots endolats ab ses capes llargues y caperons, fent-los costats los demás pròmens que no tenien caperons.

Y axí se partiren de les cases de la vila drete via a Sanct Antoni per lo carrer de la Cendra, a hont se congregaren y aguardaren / los senyors capellans ab manteu y çotana y barret de capellà, y los demás convents que acudiren allí per lo acompanyament dels senyors paers, com ja totes les senyores anprades y fosen.

Y axí ab lo matex orde com tinch dit, per lo carrer Major amunt se'n anaren via drete a la iglésia major, a hont se digueren los officis ab molta solemnitat de cantoria y altres, que ere gran contento. Predicà lo pare fra March Antoni de Guimerà, del orde de Poblet, lo qual féu una bella y devota prèdica fúne[b]re del rey nostre senyor, ab lo tema del sermó que comensave d'esta manera**

Y se féu offera general de candela y diner per la mà besada, tot a costes de la universitat; anaren a offerir los senyors veguer y balle primers, y de après los senyors quatre pahers, y després lo síndich y notari, y després tots los pròmens feyen costats, y de après tots los demás hòmens y dones. Y nota que los senyors capellans y religiosos foren los primers del offertori.

Y acabada la misa y offici funestes, feren tres ansoltes generals per lo rededor del túmulo real, a les quals anaven sols per besar la mà als senyors religiosos los senyors quatre pahers, síndich y notari. Los demás senyors veguer, balle y pròmens romangueren en lo cor, en ses cadires.

Y fetes dites dites (sic) absoltes generals y reals dels matex norte y serimònia, los senyors de pahers, acompanyats de tota la clerecia y religiosos, se'n tornaren a la yglésia de Sant Antoni; y allí, sens assentar-se ningú a bé y agués molts banchs, foren donades les graties de les funeràries reals per lo discret mossèn Francesch Joan Vilaformiu, notari y baciner, qui ere ab companyia de mossèn Gabriel Trulloses, mossèn Baltazar Castelló, mossèn Pere Bellich, mossèn Joseph Vinyals, Lluís Vergonyós, Pere Vergonyós y March Soler. Y de allí enfora tornà lo dol, fetes dites graties, per lo matex carrer Major, a les cases de la vila; y se despullaren y cada hu se'n anà a dinar en ses cases, com la ora los donés loch.

Per fer la lluminària de la capella ardent se comprà la cera següent:

Primo dos-centes vint-i-dos lliures de cera, que costave setanta-set lliures quatorze sous y set diners. La cobrada per lo candeler sume cent divuyt lliures tres onzes, a raó de sis sous val trenta-sinch lliures nou sous y sis diners. Gastà ab cera la vila per illuminar la capella ardent quoranta-dos lliures sinch sous un diner ab diners comptants, que eren lo número de cent quatre lliures de cera gastada, a raó de set sous lliura y cobrada a raó de sis sous. Y de dita cera se'n féu dos-centes ciris de pes / de quatre onzes cada hu, y trenta-dos atxes de pes de una lliura de cera cada atxa, y vint-y-sinch atxes grans de pes de sinch lliures de cera cada atxa, y vint lliures candeles dinals de quart per

los baciners, que tot és la dita suma, la qual cera fou obrada y cobrada per mossèn Pere de les Cases, candeler de cera de la present vila.

Les armes reals per al túmulo real foren fetes per mossèn Pere Antoni Guerau en número de cent, ço és, cinquanta de grans y cinquanta de petites, les quals foren posades per les atxes grans y rededor del túmulo real. Costaren de fer sinch lliures barceloneses; à-y albarà als 4 de juny 1621.

Los verguers foren vestits de dol ab ses cotes de divuytens y anaven davant los senyors de pahers al dol ab les maçes cubertes de dol, y també anaven a la ampra feren los pròmens elets per la vila, sens maces, ab ses cotes de dol.

Nota que si per ningun temps los que vinran veuran obsèquies de rey o reyna, o de prínceps de la casa real, que se haje de fer capella ardent, procuraran los senyors pahers que seran de amprar totes les confraries per a què cada una de elles acude ab dos atxes y quatre caperons endolats per ajuda de costa de la capella ardent. Y de aquexa manera les funeràries seran més sumptuoses y no tant a gasto de la universitat, que per los excessius gastos recordar-se'n han sempre y haje ocasió.

La trassa de la capella ardent està descrita y continuada en lo dors de la present fulla, la qual féu mestre Hierònym Rocha, qui féu la capella ardent ab companyia de mestre Bernat Sunyer, tots fusters de la present vila; y costà de fer la fàbrica de ella en summa de vuyt lliures y deu sous, moneda barcelonesa. Y axí se'n fa memòria per lo sdevenidor. Féu-se-li albarà als 4 de juny 1621.

La corona y cetro reals que estave en lo coxí del túmulo real fou ficada y posada en una de les parets de la sala de la paheria per memòria del sdevenidor junctament ab los epitàfeos reals que eren posats en túmulo real.

Axí matex se advertirà que tots los balles de nostres jurisdictions y jurats acistesquen a semblants actes ab sos caperons y endolats conforme en semblants universitats los fan acistir./

(Segueix la trassa de la capella ardent, amb el peu:) Aquesta pira ardent representa la memòria, obsèquies, honra y glòria de nostre rey molt prudent./

Epitaphio.

Aunque murió, es verdad
que muriendo no murió;
y porque tan bien vivió
vivirá una Eternidad.

Por su valor sin segundo
le respetó el mar y tierra,
y en justicia , paz y guerra
hizo temblar todo el mundo.

Estos motets funerals y epitaphio damunt scrits foren fets y posats en lo túmulo real y funeral per Luís Rabassa, notari real de la present vila de Tàrrega, en onor y glòria de son rey y pàtria.

5

1621-1622

Despeses del Consell en les funeràries de Felip III.
AHCT, FM, *Llibre d'albarans, 1617-1643.*

Albarà al dit clavari [mossèn Pere Monfar].

(al marge:) Rey. Armes de les funeràries del rey, v ll. s.

Los pahers etc., ne doneu y pagueu a mossèn Pere Antoni Guerau, pintor, sinch lliures, moneda barcelonessa, per lo cost y preu de cent armes reals à pintades en paper, sinquanta de full gran y sinquanta de petites, an servit per les funeràries del túmulo real de sa magestat. E reteniu etc., lo qual etc., als .iiii. dies del mes de juny MDCXXI.

Albarà al dit clavari.

(al marge:) Rey. Capella ardent del rey, viii ll. x s.

Los pahers etc., ne doneu y pagueu a mestre Hierònim Rocha, fuster de la present vila, la summa de vuyt lliures y deu sous per la fàbricha de ses mans, ab companyia de Bernat Sunyer, té feta de la capella ardent del rey don Feliph tercer, de aquest nom, rey y senyor nostre, pagant-se ell los manobres són estats menester per fer dita fàbricha, com la vila li haje donat tota la fusta y clava-ho y paper d'es-trassa per dita fàbricha, y tinta que se hagué menester. De tal manera que per ell y sos ajudants resten netes y clares dites vuyt lliures y miya. E reteniu etc., lo qual etc., als .iiii. de juny MDCXXI.

(...)

Albarà al dit clavari, mossèn Monfar.

(al marge:) Sermó de les funeràries reals, 2 ll. s.

Los pahers etc., ne doneu y pagueu al molt reverent pare March Antoni de Guimerà, del sagrat orde de Nostra Senyora de Poblet, orde de cistells, quoranta sous, / moneda barcelonessa. Diem 2 ll. s. se li donen per la caritat del sermó de les funeràries del rey nostre senyor. E reteniu etc., als .xv. de juny MDCXXI.

Albarà al dit clavari.

(al marge:) Atxes dels senyors pahers, xii ll. s.

Los pahers etc., ne doneu y pagueu als senyors quatre pahers la summa de dotze lliures, diem 12 ll. s., moneda barcelonesa, a ells degudes donar per lo salari de les atxes de ells, dits senyors pahers, per lo dia del Corpus proppassat. E reteniu etc., lo qual etc., als .xv. de juny MDCXXI.

(...)

Albarà al dit clavari.

(al marge:) Rey. Cera de les funeràries del rey, xxxxii ll. s.

Los pahers etc., ne doneu y pagueu a mossèn Pere de les Casses, candeler, la summa de quoranta-dos lliures barcelonesses, y són per lo cost y preu de la cera serví per les funeràries del rey nostre senyor, conforme conste en lo present memorial per ell donat, vist y remirat y retrinxat per los senyors de pahers, al peu del qual està inclòs lo present. E reteniu etc., lo qual etc., als .xv. de juny MDCXXI.

ff. 78v-79r

Albarà al dit clavari, mossèn Monfar.

(al marge:) Dol del Rey, nostre senyor, 52 ll. 16 s. 9 [diners].

Los pahers etc., ne doneu y pagueu a mossèn Joseph Oliver, botiguer de draps de dita vila, la summa o quantitat de sinquant-dos lliures setze sous y nou diners, diem 52 ll. 16 s. 9 [d.], a ell degudes per lo cost y preu de bayeta y altres coses preses de sa botiga per lo dol del rey nostre senyor, conforme conste en un memorial per ell donat y per los senyors de paers vist y remirat, al peu del qual està inclòs lo present. E reteniu etc., lo qual etc., als .x. de setembre any MDCXXI.

f. 81r

Albarà al dit clavari.

(al marge:) A Berenguer Cormall, per coses de les funeràries de sa Magestat, 2 ll. 18 s. 8 [d.].

Los pahers etc., ne doneu y pagueu a mossèn Berenguer Cormall, botiguer de teles de la present vila, la summa de dos lliures divuyt sous y vuit diners, moneda barcelonessa, a ell degudes per les

causes y rahons contingudes en un memorial per les obsèques de sa Magestat, per ell donat y per los senyors de paers vist y remirat. Per lo que tot s'és donat per orde de mossèn Francesch Joan Vilaformiu, notari, y mestre Joan Meyà, proms per est efecte elets en vigor y forsa de promenia als 28 de abril del any 1621. Al peu del qual memorial està inclús lo present. E reteniu etc., lo qual etc., als 28 de janer 1622.

f. 82r

Albarà al dit clavari.

(al marge:) Rey. A mestre Salvador Sglésies per fer les llobes de dol als verguers, 2 ll. s.

Los pahers etc., ne doneu y pagueu a mestre Salvador Sglésies, sastre, vint reals; y són per les coses contengudes al peu del present memorial retrinxat per los senyors de pahers, al peu del qual està inclòs lo present. E reteniu etc., lo qual etc., als 25 de març 1622.

f. 85v

Albarà al dit clavari.

(al marge:) A mestre Joan Meyà, per treballs de la capella ardent del rey nostre senyor, 2 ll. s. Als 28 de juny de 1622 fonch reffet a mossèn Trullols, clavari.

Los pahers etc., ne doneu y pagueu a mestre Joan Meyà, sastre de la present vila, vint reals, diem 2 ll. s., les quals se li donen per treballs presos en la capella ardent del rey nostre senyor, com altre dels elets en vigor y forsa de concell general. E reteniu etc., lo qual etc., als 25 de març 1622.

f. 86r

Albarà al dit mossèn Monfar, clavari.

(...)

(al marge:) Offertori de les obsèques del rey nostre senyor.

Primo a 9 de juny 1621 tenui donat a F. Joan Vilaformiu, notari, vint sous per tants ne gastà y bestragué per la universitat, per lo offertori general los dies de les obsèques del rey nostre senyor. Diem

i ll s.

(al marge:) Dol de sa magestat.

Item dit die tenui donat a nostre compaer, mossèn Luys Carreres, denou sous, diem 19 s., y són ço és, 16 s. per 8 misses baxes se celebraren en la iglésia parrochial per la ànima de sa magestat los dies se tingué lo dol en la paheria per los senyors pahers. Diem

16 s.

(...)

(al marge:) Refresch de la ampra de les funeràries del senyor rey.

Item a 17 de juny dit any, tenui donat a mossèn Pere Rabassa, droguer, 14 sous per dos lliures de dragea y ensaladilla se donà per al refresch dels senyors reverents y prohoms anaren a fer la ampra per les funeràries de sa magestat. Diem

ll. xiiii s.

f. 87r

Item a 24 de juliol tenui donat a Augustí Rabassa 1 ll. 13 s. 10 [diners]. Ço és, 6 s. 8 per 20 mans paper de straça; 1 s. 6 per mija lliura aiguacuit; 1 s. 4 per dos mans paper de straça; 4 s. per sis mans paper de straça; 4 s. 6 per una lliura y mija gales; 11 s. 4 per 17 mans paper de straça; 4 s. 6 per una lliura y mija aiguacuit. Que tot és dites

i ll. xiiii s. x [d.]

(...)

Item a .vi. de juliol tenim donat a mossèn Francesc Colom vuit sous per 12 mans paper de straça a obs de la capella ardent de sa Magestat. Diem

ll. viii s.

f. 87v

Item a 30 de juliol tenui donat a Joan Dos, nostre verguer, (...) 4 s. per les mules llogaren quant cridaren los verguers les confraries per les obsèques del rey nostre senyor

f. 88r

1. Vegeu URTX, 5.
2. Probablement es tracta del "libre de serimònies" que consta haver adquirit el Consell en un albarà de molts de l'any 1618, "libre blanc" pel qual pagaren una lliura, quatre sous i quatre diners al compaer Tomàs Planes (vegeu AHCT, FM, *Llibre d'albarans, 1617-1643*, f. 39 r).
3. Vegeu-ne una bibliografia prou completa a URTX, 1 (treball de Gener Gonçalbo).
4. AHCT, Ms. *Tàrraga. Documents històrics*, ff. 216r-220r.
5. Volum II, pàgs. 100-102.
6. Càrrec, aquest últim, que ocupa l'any de les funeràries. Els textos dels llibres de consells, així com la relació, foren tots escrits per ell (textos 1, 2, 3 i 4 de l'annex).
7. Vegeu Javier VARELA, *La muerte del rey. El ceremonial funerario de la monarquía española (1500-1885)*, Madrid, 1990, pàgs. 76 i, per la seva confiança en l'acció salutífera de les relíquies, 67-69.
8. L'enterrament i els funerals madrilenys foren difosos també per diversos impresos editats aquell mateix any. Jenaro Alenda en recull quatre: una *Suma de la muerte y honras ... Colegido por Pedro de Godoy*. Imp. de la viuda de Cosme Delgado. Madrid (núm. 734) que serveix de base als altres tres; una *Relación de la muerte y honras fúnebres del Rey D. Felipe III...*, una *Carta segunda que escribió un cavallero desta Corte...* Imprès per la viuda de Francisco e Córdova a Valladolid, i una *Relación verdadera y general de todo lo sucedido en la Corte, desde que murió su Magestad hasta diez y seys de Mayo...* Imprès per Juan Serrano de Vargas y Ureña. Sevilla (núms. 735-737). Vegeu Jenaro ALENDA, *Relaciones de solemnidades y fiestas públicas de España*. Madrid, 1903, pàgs. 206-207.
9. S'ha conservat també impresos de les funeràries realitzades en diverses ciutats: Múrcia (Alonso ENRIQUEZ, *Honras y obsequias que hizo al cathólico Rey don Filipe Tercero N. S. su M. N. y M. L. ciudad de Murcia*. Murcia, 1622), Salamanca (Ángel MANRIQUE, *Exequias, tùmulo y pompa funeral que la Universidad de Salamanca hizo en las honras del Rey N. S. don Felipe III*. Salamanca, 1621), Saragossa (Pablo de RAJAS, *Lágrimas de Zaragoza en la muerte de Filipo Rey II de Aragón*. Zaragoza, 1621).
10. Vegeu A. DURAN/ Josep SANABRE (eds.), *Llibre de les solemnitats de Barcelona*, volum II (1564-1719), Barcelona, 1947.
11. Francesc CARRERAS/Bartomeu GUNYALONS (eds.), *Ceremonial dels Magnífichs Consellers y Regiment de la Ciutat de Barcelona*, volum I, pàg. 338 (Barcelona, 1912).
12. Número 214 del *Catálogo de la colección de folletos Bonsoms relativos en su mayor parte a historia de Cataluña*, I (folletos anteriores a 1701), Barcelona, 1959-1972, pàg. 37. També conservem imprès el sermó que predica Francesc Vicenç Garcia a la catedral de Girona: *Sermó predicat en la Iglesia Cathedral de Gerona, en les exequies fetes a la Magestad Catholica del Rey Don Fhelip Tercer nostre Senyor, lo dia 12 de Maig 1621*. Per... Rector de Vallfogona secretari del molt illustre y Reverendíssim Senyor Don Pedro de Moncada, Bisne de Gerona. Barcelona: Per Hieroy Margarit. MDCXXII, (Marian AGUILO, *Catálogo de obras en lengua catalana impresas desde 1474 hasta 1860*. Madrid, 1923, núm. 699).
13. Vegeu Ricardo GARCIA CARCEL, *Historia de Cataluña. Siglos XVI-XVII*, vol. II (Barcelona, 1985), pàgs. 132-133.
14. Diu: "*Recort y memòria de les funeràries y capella ardent se ordenà fer per la mort de la S[acra], C[atòlica] y R[eial] Magestad del Rey don Phalip 3r, senyor nostre, lo qual morí en Madrid als 31 de mars dit any 1621*. Per carta del Sereníssim Príncep de Espanya, Phelip 4t, fill de la S[acra], C[atòlica] y R[eial] Magestad del Rey nostre senyor, la data de la qual fonch en Madrid als tres de abril del present any, y per carta del Excel.lentíssim Senyor duch de Alcalar, loctinent y capità general en lo present Principat de Cathalunya, la data de la qual fonch en Barcelona, a 15 de abril dit any, les quals cartes inferans. Pahers Matheu Oriol, Gerònim Bru, Anton Guerau, Andreu Ortís. Los magnífichs senyors de pahers del corrent any, qui foren mossèn Mateu Oriol, mossèn Francesc Bru (sic), mossèn Anthoni Guerau y mossèn Andreu Ortís, per a diumenge que comptàvem als 23 de abril, manaren convocar y congregar lo consell de 24a. y, ajustat y congregat dit consell, manaren per lo notari de dita casa fossen legides les dos cartes, la de sa Magestad y la del senyor virey. Y vist y hoit tot lo contengut en dites cartes, los magnífichs senyors pahers y consellers se dolgueren molt de la mort de la S[acra], C[atòlica] y R[eial] Magestad, y après de

haver tengut un poch de spay y silenti, los magnífichs pahers proposaren y digueren al magnífic consell com estave en consuetut y ere la pràcticha en esta universitat que per semblants cassos de mort de rey o reyna, se fegen funeràries y capella ardent ab molta pompa y larguessa, y en vestir-se de dol los magnífichs pahers y verguers y altres urgents effectes que per a tan alta persona com here sa Magestad se pertenyie y necessitave fer. Y per a d'açò los supplicaven fossen servits determenar sobre assò lo que se havie de fer y ordenar, y que se servissen fer nominatió de vuyt persones, quatre de quiscun consell, los quals juntament ab dits senyors pahers determenen lo que se ha de fer. Lo qual magnífich consell, axí de vint-y-quatrena com ordenari, acordà y desliverà se fessen funeràries y capella ardent ab aquella pompa y larguessa que en semblans occassions à costumat esta universitat fer, y tot lo que per dit effecte se gastarie fos pagat dels emoluments de la universitat. Y prosehiren / en fer nominatió de vuyt pròmens, los quals foren del consell de vint-y-quatrena mossèn Jaume Puig, Rafell Joan Montaner, Pere Moxó, Anthoni Trilla; y del consell ordenari lo doctor Phalip Cerveró, Hierònim Miró, Joan Pau Folcràs, Grabriel Fàbregues. Los quals junts per lo dit effecte ordenaren lo següent:

Primerament ordenaren que en lo secret hont se té lo consell fos posat un drap de dol a tota la colga hont estan assentats los magnífichs pahers, y que no se'n lleve fins los senyors pahers se lleven lo dol. Y axí matex, una portallera de dol a la primera porta del secret del consell, de fora, y no s leve fins se leven lo dol. Y en la colga de la iglésia hont estan assentats dits pahers, sie posat un drap de dol a tota la colga, y ab dit drap hi sien posats dos scuts grans ab les armes de sa Magestad y de la vila.

Item ordenaren que de promte se scrigue al balle y jurats de Copons, Monmaneu, Sedó y Riber, vehinat de Cervera, notificant-los la mort de la S[acra], C[atòlica] y R[eial] Magestad del Rey don Phelip 3r, senyor nostre, que com a fidellíssims vassalls ne fessen en los lochs lo degut sentiment, y convidar-los ab dita letra si volien venir per al dia de les funeràries a fer-los honra com altres vegades, lo que fou fet.

Item ordenaren" AHCC, FM, *Llibre verd del racional, 1448-1637*, ff. 120 v-121r (acaba sobtadament). En base a aquest relat, en féu la descripció l'historiador cerverí Joan Franquesa (*Anales de Cervera*, II, pàgs. 281-282, Lleida, 1892).

15. Destaquen les despeses de cinc lliures als quatre paers per fer-se els vestits de dol (capa i sotana) complementades després, segons determinació de consell de vint-i-quatrena, en més de deu lliures més a cada un d'ells; Guillem Pons cobrà, encara, pel dol de les funeràries, unes setanta-vuit lliures i mitja, i encara hi ha alguna despesa menor en adob de vestuari de dol. Segueix en importància la despesa en cera, que munta seixanta-tres lliures onze sous i sis diners pagats a Joan Ferran (probablement per la cera del túmul), i set lliures més, pagades a Antoni Taller, per la cera de les candeles i l'oferta de les funeràries. És possible que el túmul funerari fos muntat amb materials preexistents d'altres túmuls anteriors, puix que només trobem una despesa de tres lliures a Joan Patau per "adobar les pells de les gramalles y fer lo túmul de les funeràries", i una altra de tres lliures i mitja a Jaume Farrer, pintor, per haver pintat "les armes del Rey". S'escapa alguna despesa per ser-ne detallada la raó en un memorial a part, i tan sols hi trobem tres petites despeses per a altres accions pertanyents a la celebració del ritual: Joan Meroles, campaner, cobra tres lliures per "lo avansar les campanes a les funeràries del s. Rey"; fra Jacinto Batlle cobra una lliura pel sermó; i Agustí Mensa cobra sis lliures "per gasto dels cantors de les funeràries del Rey". Vegeu els comptes a AHCC, FM, *Llibre de racional, 1621-1623*, ff. 34r-51r.
16. Una mesura semblant trobem a Cervera. Vegeu supra, nota 14.
17. Després serà canviat pel dia vint-i-set, una setmana més tard.
18. Consell de promenia celebrat l'u de maig. AHCT, FM, *Llibre de consells, 1613-1626*, f. 209v. Pels comptes sabem que en feren dir vuit, a dos sous cada missa baixa.
19. Consell de promenia celebrat el tretze de maig. Ibidem.
20. Corresponen a llocs principals dels tres quaters bàsics de Tàrraga, el de Sant Antoni, el de Santa Maria i el de Falcó, respectivament. Vegeu Josep M. SEGARRA I MALLA, *Història de Tàrraga*, vol. I, pàgs. 406-407.
21. Tot i així, quan, més endavant, fa referència a l'acompanyament que l'endemà al dematí hi ha preparat a l'església de Sant Antoni, usa l'expressió "totes les senyores anprades y fossen". La forma torna a fer pensar en un emparament restringit i no general.
22. En aquest punt, el relat de Pere Llorens Rabassa queda una mica confús respecte a la concreció dels dies de la celebració. L'absolta general, que abans trobàvem realitzada a l'església que feia de palau -a Tàrraga, l'església de Sant Antoni-, el mateix dia de les funeràries, en aquest cas és realitzada el dia anterior a la mateixa església major, davant el túmul, i és anomenada absoluta de vespre. És probable que el canvi tingui a veure amb el fet que l'endemà, al seguici fet entre l'església de Sant Antoni i l'església major, no hi sigui portat el monument.

23. Al relat és precisat que candela i diner són a costa de la universitat. Hem de pensar doncs que havien estat repartits abans, o bé la vigília al moment de l'empara, o bé el mateix dia, a l'església de Sant Antoni, probablement pels baciners, que són els qui després acomiadaran el dol. Continua el dubte si "general" vol dir de tothom o correspon només als emparats.
24. La despesa per les funeràries de Lluís XIII, de França, el 1643, durant la guerra de Separació, muntarà unes dues-centes quinze lliures tot i l'excepcionalitat dels temps bèl·lics (AHCT, FM, *Llibre d'albarans, 1643-1677*, ff. 6v-9r). La despesa per les funeràries de Felip IV, el 1665, pujarà a dues-centes onze lliures, de les quals deu lliures i mitja eren la despesa als sastres per la feina de fer els vestits de dol, i les altres dues-centes lliures i mitja són cobrades pel clavari per despeses "les causes y rahons contengudes en un memorial per dit effecte fet, al peu del qual se li fa la present pòlissa". (AHCT, FM, *Llibre d'albarans, 1643-1677*, ff. 345v i 346r). Amb el resum dels comptes, la fugacitat dels fulls solts de memòria-albarà ens deixarà sovint a les fosques sobre el detall de les despeses.
25. I encara el narrador, Pere Llorens Rabassa, lamenta que els paers haguessin hagut de pagar les mans del sastre per fer-se els vestits, i precisa que, en cas d'anar més sobrats de diners, el Consell "los agueren fets vestits de vint-i-quatrè molt bons".
26. Unes dues lliures de despesa, entre paper i aiguacuit (cola). Aiguacuit i tinta són els materials de transformació per a dissimular la base efímera del monument i túmul.
27. Aquests treballs no són precisats; potser en cosir algunes parts de roba (per exemple, a la peanya central) o en cosir-hi fulls amb les armes reials.
28. En aquest cas sembla que no hi hagi taüt, sinó tan sols els símbols de la reialesa (corona, ceptre i una gran quantitat d'armes reials).
29. Base cúbica i alçada piramidal és una estructura molt freqüent a l'època i carregada de simbolisme segons Javier Varela : "Un catafalco ideal, a ejemplo del que erigió la Universidad de Oviedo en 1666, tendría que combinar el cubo como base y la pirámide como cuerpo, <primero> y <segundo> de los regulares, indicando la trayectoria regia de la materia al espíritu, desde la sepultura hasta el cielo." (*La muerte del rey*, pàg. 114). Vegeu la semblança de la traça targarina amb el cadafal vaticà per al túmul de Maria de Portugal (figures 9 i 10 a l'obra de Varela).
30. Per exemple, a Màlaga, féu la traça del túmul el mestre de fàbriques menors del bisbat Pedro Díaz de Palacios, i s'encarregà de la construcció Juan de Lara. En aquest cas, el túmul era de base quadrada, format per tres cossos decreixents ajustats a la solució vitrubiana dels ordres (dòric-jònic-corinti); al segon cos hi havia l'urna amb el taüt i la corona, i l'últim cos era completat també per una corona reial. Cada nivell era ple de ciris encesos i, a més a més, als nivells segon i tercer hi havia una sèrie d'escultures, dotze en total, les del segon en al·lusió a les virtuts i les del tercer al triomf de la mort; triomf que era superat pel propi rei, amb la corona final. Vegeu Lorenzo PÉREZ DEL CAMPO / Francisco Javier QUINTANA TORET, *Fiestas barrocas en Málaga. Arte efímero e ideología en el siglo XVII*. Màlaga, 1985, pàgs. 92-99. Sobre l'ús de la solució vitrubiana, vegeu també Javier VARELA, *La muerte del rey*, pàgs. 114-115.
31. Els materials són efímers i només en una petita part reutilitzables, però la disposició i l'efecte òptic de grandesa i perdurabilitat -tot i basar-se en una ficció- són cercats amb imperiositat.
32. El 1643, per la mort de Lluís XIII, les cent armes reials sobre paper són fetes per l'argenter agramuntí Joan Mauri (AHCT, FM, *Llibre d'albarans, 1643-1677*, f.6v). I el 1724, per la mort de Lluís I, Josep Fontanet, argenter targarí, s'encarrega de "compòndrer lo féretro per lo funeral del rey Lluís primer" per setze lliures i setze sous; i l'escultor Francesc Riudortra rep cinc lliures i dotze sous "per haver ajudat en compòndrer lo túmulo per dit funeral" (AHCT, FM, *Quadern de pòlisses, 1723-1727*, ff. 12r i 18v respectivament).
33. Segueix el model de baldaquí i no té res a envejar als túmuls funeraris de les grans ciutats. Vegeu *Relación que hace el claustro de la Real y Pontificia Universidad de Cervera a la S. C. R. Magestad de el rey nuestro señor don Fernando sexto, que Dios guarde, de las reales exequias que el dia 8 de octubre de 1746 consagró a la eterna memoria de su muy amado rey, y fundador don Phelipe quinto, que de Dios goza*. Cervera, Impremta de la reial i pontificia Universitat, per Manuel Ibarra [1747]. La il·lustració és un full desplegable inclòs entre les pàgines 20-21 del llibre, on el túmul és descrit detalladament, amb la significació de les escultures.
34. Sortí com a sisè aventurer, vestit a la morisca, com el senyor Miquel de Montserrat, i "La empresa que tragué fonch una lluna en lo cab ab mot deie:

Por más firme que tu estés,
te mudarás como luna
si me ayuda la fortuna"

AHCT, FM, *Llibre en lo qual estan continuades alguns actes y memòries...*, f.159v. Relació publicada per Ramon BERGA, "Diversiones de otro tiempo" a *Nueva Tárrega*, núms. 228 i 229 - 16 i 23 d'octubre de 1948-.

35. El diumenge havia realitzat un torneig la petita noblesa comarcana, amb alguns invitats forasters, també nobles. Trobem publicat el text del relat per Ramon BERGA, "Fiestas de antaño (14-15- 16 junio 1619)" a *Nueva Tárrega*, núms. 233-235 -20 i 27 de novembre i 4 de desembre de 1948-
  36. A les funeràries que comentem, només són pintades les armes del rei, i així passa en una colla de casos de l'època. A l'època anterior, l'habitual era que fossin pintades igual nombre d'armes del rei que de la vila, i anaven sempre parelles. Ara només de tant en tant es fa referència a algun escut de la vila, sobre fusta, que seria reutilitzat (vegeu supra, notes 14 i 15, a Cervera).
  37. Curiosament, servitud al rei i desafecció a la noblesa castellana o castellanitzada que l'envolta (virreis inclosos) aniran de costat en aquest procés. Vegeu una anàlisi dels canvis de papers a Francesc MASSIP, "De la monarchie bourgeoise à la monarchie absolutiste. Transformation de l'image spectaculaire dans les entrées royales de la couronne catalano-aragonaise (XVè-XVIè siècles)", dins André LASCOMBES ed., *Spectacle & Image in Renaissance Europe/ dans l'Europe de la Renaissance*. Leiden/New York/Köln, 1993, pàgs. 211-218. I a M. Àngels PÉREZ SAMPER, "Les festes reials a la Catalunya del Barroc", dins *El barroc català*, Barcelona, 1989, pàgs. 345-377. Ambdós estudis se centren en l'anàlisi de les entrades reials.
  38. Només cal veure als relats que Pere Llorens Rabassa fa de diverses celebracions targarines de la primera meitat del segle XVII la repetició d'una colla de noms. Els Montserrat, Carreses, Averó, Rabassa, etc.
  39. Veguer i batlle que els podrien obscurir en aquesta funció, es veuen progressivament empobrits de poder reial directe i vinculats a les ordres del Consell, per privilegis progressius que els Consells municipals van assumir com comprant als reis. Procés estudiat, per al cas cerverí, per Enric Tello (*Visca el rei i les calces d'estopa ! Reialistes i botiflers a la Cervera set-centista*. Barcelona, 1990, pàgs. 52-56) i que podem resseguir també a Tàrrega.
  40. Per a l'exemple que hem estudiat, veiem com hi ha la crida d'invitació-obligació a les confraries perquè participin a les funeràries. Llur presència, però, és totalment oblidada al relat. Només a l'hora de consignar les excessives despeses de la festa pensa Pere Llorens Rabassa que en una altra ocasió cal emparar "totes les confraries per a què cada una de elles acude ab dos atxes y quatre caperons endolats per ajuda de costa de la capella ardent".
  41. Vegeu especialment el capítol 3 (Una cultura massiva) de José Antonio MARAVALL, *La cultura del Barroco*. Barcelona, 1980².
    - * L'ordre aquí és considerat a l'àmbit de la corona catalano-aragonesa; es tracta de la mort de Felip III de Castella, essent la carta de Felip IV.
    - * Arruelo. Del castellà "herreruelo". Capa curta usada als segles XV-XVII (DCVB).
    - * Forma medieval preferent i popular de l'orde religiós de Cister (del francès antic Cisteaus, avui Citeaux). Vegeu DCVB i DECLC.
    - * Al marge: "absolta de vespre".
- ** I en blanc. Potser deixà la resta de línia per posar-ho després, però se n'oblidà o no li ho saberen dir.